

Alueelliset erot turvakotipalveluiden saatavuudessa

JOHANNA HIETAMÄKI & JOONAS PELTONEN

Tässä analyysissä tutkitaan turvakotipalveluiden maantieteellisessä saavutettavuudessa tapahtuneiden muutosten yhteyttä turvakodin käyttöasteeseen viiden vuoden aikana. Muutoksia turvakotien käyttöasteessa tarkastellaan koko maan, maakuntien ja kuntien alueella.

Turvakodilla tarkoitetaan turvallisen asumisen paikkaa, jossa väkivalta- ja kriisityön ammattilaiset antavat ympärivuorokautista tukea ja neuvontaa. Turvakoti on tarkoitettu tueksi kriisivaiheeseen sekä tukemaan asumisjärjestelyjä ja avun saantia turvakotijakson jälkeen. (Turvakotilaki 2014.) Turvakoti on asiakkaalle maksuton, ja hän voi mennä turvakotiin oma-aloitteisesti ilman lähetettä. Suomessa turvakodit on tarkoitettu kaikille sukupuolesta ja iästä riippumatta lukuun ottamatta yhtä turvakotia, joka on tarkoitettu pelkästään naisille ja heidän lapsilleen.

Vaikka turvakodeista hakee apua vain pieni osa lähisuhdeväkivaltaa kokeneista (FRA 2014; Kääriäinen 2006), ne ovat keskeinen palvelu lähisuhdeväkivaltaa kokeneille (Council of Europe 2011; Wave 2021). Turvakodeista haetaan tavallisesti apua vakavissa lähisuhdeväkivaltilanteissa, mutta turvakotien kohderyhmät ja saatavuus vaihtelevat maittain Euroopan alueella (Council of Europe 2014). Suomessa turvakodit on tarkoitettu lähisuhdeväkivaltaa kokeville aikuisille ja heidän lapsilleen, kun taas monissa muissa maissa turvakodit on tarkoitettu useimmiten parisuhdeväkivaltaa kokeneille naisille ja heidän lapsilleen (esim. Roebuck ym. 2020; Wave 2021).

Tutkimuksissa on havaittu, että turvakodit lisäävät väkivaltaa kokeneiden voimavaroja ja toimintakykyä, vähentävät mielenterveysongelmia ja väkivallan esiintymistä sekä auttavat muiden palveluiden saamisessa (Bybee & Sullivan 2005; Hughes 2017; Jonker ym. 2015; Wright ym. 2021).

Turvakotipalveluiden maantieteellisessä saavutettavuudessa on eroja niin Suomessa kuin kansainvälisesti. Turvakotien riittävä maantieteellinen saatavuus on havaittu ongelmaksi monissa Euroopan maissa. (Council of Europe 2014.) Maantieteellinen saavutettavuus on keskeinen tekijä lähisuhdeväkivaltaa kokevien avun hakemisessa (Hetling ym. 2010; Robinson ym. 2020). Lähisuhdeväkivaltaa kokeneille tarkoitettujen palvelujen sijaintia koskevat tutkimukset ovat melko harvinaisia (Hetling ym. 2010). Tutkimukset on yleensä kohdistettu useampaan palveluun, jolloin turvakoti on yksi tutkittava palvelu muiden joukossa (Hetling ym. 2010; Peek-Asa ym. 2011). Aikaisemmassa lähisuhdeväkivaltaa kokevien palveluiden sijaintia koskevassa tutkimuksessa on käytetty aineistoina tietoja väestön ja palveluiden sijainnista sekä kyselytutkimuksia (esim. Coy ym. 2011; Eastman & Bunch 2007; Iyengar & Sabik 2009; Peek-Asa ym. 2011; Quilars ym. 2010; Vinton ym. 2007; Wang & Luo 2005). Sen sijaan lähisuhdeväkivaltaa kokeneelle tarkoitettujen turvakodin avaamisen yhteyttä palvelun käytön asteeseen maantieteellisellä alueella (kunta, maakunta) ei tiettävästi ole tutkittu aikaisemmin.

Lähisuhdeväkivalta

Lähisuhdeväkivallalla tarkoitetaan kumppanin, lähisukulaisen tai muun läheisen tekemää väkivaltaa ja väkivallan uhkaa (Bildjuschkin ym. 2021). Lähisuhdeväkivallan vaikutukset näkyvät elämänlaadun laskemisena, sairauksina, mielenterveysongelmina, työn ja opiskeluelämän vaikeuksina. Pahimmillaan lähisuhdeväkivalta voi johtaa kuolemaan (Bacchus ym. 2018; Miller & Mc Caw 2019). Lähisuhdeväkivallan aiheuttamista vaikutuksista seu-

raa se, että lähisuhdeväkivaltaa kokevilla on suurempi tarve käyttää sosiaali-, terveys- ja oikeuspalveluita. Tämä näkyy myös suurempina palveluista aiheutuvina kustannuksina verrattuna muuhun väestöön. (Siltala ym. 2022.)

Lähisuhdeväkivalta on yleistä, ja erityisesti naiset joutuvat parisuhdeväkivallan kohteeksi (FRA 2014; Hietämäki ym. 2021). Fyysistä tai seksuaalista parisuhdeväkivaltaa on kokenut lähes joka kolmas (30 %) 15-vuotias tai sitä vanhempi nainen Suomessa (FRA 2014). Suomessa vuonna 2021 tehdyn tutkimuksen mukaan viimeisen vuoden aikana parisuhdeväkivaltaa oli kokenut 5,5 prosenttia naisista ja 3,4 prosenttia miehistä (Näsi & Koltola 2022). Parisuhdeväkivallan ja muun läheisen tekemän väkivallan seuraukset ovat yleensä vakavampia naisilla kuin miehillä (Heiskanen & Ruuska 2011).

Aikaisemman lähisuhdeväkivallan yleisyyttä koskevan suomalaisen tutkimuksen perusteella näyttää siltä, että lähisuhdeväkivallan esiintymisessä on pieniä alueellisia eroja, mutta keskeisemmät erot liittyvät yksilötason tekijöihin. Asuinalueen väestön taloudellinen huono-osaisuus lisää väkivallan kohteeksi joutumisen riskiä. Asuinalueiden ominaisuuksista johtuva lisäriski on kuitenkin havaittu pieneksi verrattuna yksilöllisiin riskitekijöihin, joita ovat esimerkiksi ikä, sukupuoli ja taloudellinen asema. (Sirén 2015.) Suomalaisessa naiseen kohdistuvaa väkivaltaa tarkastelevassa tutkimuksessa on todettu, että väkivaltaa esiintyy pääkaupunkiseudulla hieman enemmän kuin maaseudulla. Maantieteellistä sijaintia suurempi riski joutua väkivallan kohteeksi koskee kuitenkin erityisesti nuoria naisia. Muita väkivallan kohteeksi joutumisen riskiä lisääviä tekijöitä ovat päihteiden käyttö ja yksinhuoltajanhemmuus. (Heiskanen 2006.) Kansainvälisen tutkimuskatsauksen mukaan parisuhdeväkivaltaa esiintyy yhtä paljon maaseudulla ja kaupungeissa. Väki-valta voi kuitenkin olla kroonisempaa ja vakavampaa maaseudulla johtuen suuremmasta päihteiden käytöstä ja työttömyydestä. (Edwards 2015.)

Aikaisempi tutkimus lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden palveluiden saavutettavuudesta

David Gillespie ja Susanne Marten (1978) määrittelevät palvelun maantieteellisen saavutettavuuden kuljetun matkan, käytetyn ajan ja matkasta aiheutuvien kustannusten perusteella. Edellisten lisäksi saavutettavuuteen liitetään myös tiedostettu, ymmärretty ja koettu etäisyys (Rantanen ym. 2012). Tässä tutkimuksessa maantieteellisellä saavutettavuudella tarkoitetaan etäisyyttä asiakkaan ja palvelun välillä. Tarkastelun kohteena olleet turvakotipalvelut sijaitsivat asiakkaan kanssa samassa tai eri kunnassa tai maakunnassa.

Tutkimuksissa on havaittu että, merkittävä osa turvakodin asiakkaista tulee toiselta paikkakunnalta (Bowstead 2015; Coy ym. 2011). Vastaavasti turvakodin sulkeminen vaikuttaa sijaintipaikkakunnan naisten lisäksi merkittävästi myös muualla asuvien naisten tilanteeseen ja turvakodin saatavuuteen (Bowstead 2015).

Aikaisempi tutkimus turvakotien saavutettavuudesta on keskittynyt erojen vertailuun kaupunkien ja maaseudun välillä (Eastman & Bunch 2007; Edwards 2015). Turvakoteja ja muita väkivaltaa kokeneille tarkoitettuja palveluja on saatavilla vähemmän maaseudulla kuin kaupungeissa (Eastman & Bunch 2007; Edwards 2015; Peek-Asa ym. 2011; Quilars & Pleace 2010; Vinton ym. 2007; Yun ym. 2009; Zielewski & Macomber 2007). Keskeisenä turvakoteja koskevana ongelmana on havaittu niiden puuttuminen, ja sitä on pidetty merkittävänä ongelmana palveluiden saatavuudelle (Zielewski & Macomber 2007). Väki-valtaa kokeneille palvelun sijainti kaukana ja huonot kulkuyhteydet ovat vaikuttaneet siihen, ettei palvelua käytetä (Robinson ym. 2020; Vinton ym. 2007; Zielewski & Macomber, 2007). Toisinaan toisella alueella sijaitseva turvakoti voi myös olla keino paeta väkivallan tekijää. (Bowstead 2015.)

Maaseutumaisilla alueilla ihmiset myös herkemmin tuntevat toisensa, mikä voi vaikuttaa siihen, ettei apua haeta (Zielewski & Macomber 2007). Lisäksi maaseudulla voi olla enemmän avun hakemista estäviä asenteita sekä avun hakemisessa tarvittavien tietojen ja resurssien puutteita (Edwards 2015; Robinson ym. 2020). Maaseudulla asuvat parisuhdeväkivaltaa kokeneet henkilöt pitävät turvakotia tärkeämpänä palveluna kuin kaupungeissa asuvat (Edwards 2015).

Turvakodit Suomessa

Suomeen kuten myös muualle Eurooppaan ja Yhdysvaltoihin perustettiin ensimmäiset turvakodit 1970-luvulla (Laine 2010; Tierney 1982). Merkittävä muutos järjestämisvastuussa tapahtui vuonna 2015, jolloin tuli voimaan turvakotilaki ja valtio otti vastuulleen turvakotien rahoittamisen. Turvakotipalvelujen järjestämisestä vastaa Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (Turvakotilaki 2014.) Näillä toimilla Suomi on noudattanut kansainvälistä sopimusta, jonka mukaan turvakotipalveluita tulee olla tarjolla riittävästi huomioiden alueellinen kattavuus (Council of Europe 2011). Alueellisen kattavuuden lisäksi turvakodin sijainnin tarkoituksenmukaisuus tulee huomioida palveluntuottajia valittaessa (Turvakotilaki 8 §). Turvakodin tulisi olla helposti saavutettavissa asuinpaikasta riippumatta.

Turvakotien määrä lisääntyi viidessä vuodessa 19:stä 28:aan. Samalla perhepaikkojen määrä on lähes kaksinkertaistunut. (Taulukko 1.) Perhepaikalla tarkoitetaan turvakodissa olevaa huonetta tai huoneistoa. Yhdellä perhepaikalla voi olla asiakkaana yksi henkilö tai aikuinen lasten kanssa. Turvakodeista 27 toimii omina turvakotiyksiköinä, ja lisäksi Kajaanissa toimii yksi etäturvakoti. Etäturvakoti sijaitsee ympärivuorokautisen sosiaali- tai terveyspalvelun yhteydessä, joka vastaa arjen turvallisuudesta ja kriisityöstä ja väkivalta-työskentely tapahtuu etäyhteydellä keskusturvakodin ammattilaisten kanssa (THL 2016). Turvakotien asiakkaista noin puolet on aikuisia (54 % v. 2019) ja heistä suurin osa naisia (91 %, v. 2019). (Turvakotipalvelut 2019.)

Turvakotien asiakkaiden määrä kasvoi 75 prosenttia viiden vuoden aikana (taulukko 1). Vuodesta 2018 alkaen jokaisessa maakunnassa oli vähintään yksi turvakoti. Uusien turvakotien valintaan vaikutti maantieteellisen kattavuuden parantaminen. (Hietamäki ym. 2020.)

Turvakodit sijaitsevat pääosin suurimmissa kaupungeissa. Turvakotien määrän lisääntymisestä huolimatta osalla väestöä on edelleen pitkä matka lähimpään turvakotiin (liitekuvio 1, ks. www.julkari.fi). Lisäksi siitä huolimatta, että pääkaupunkiseudulla on useita turvakoteja, ne ovat välillä kaikki täynnä samanaikaisesti (Hietamäki ym. 2020).

Aineisto ja analyysi

Tutkimuksessa käytetään aineistona tietoja turvakotien sijainneista, turvakodin avaamisvuodesta, asiakasmäärästä, asiakkaiden kotikunnista ja alueiden väestöstä vuosilta 2015–2019. Tiedot on saatu turvakotien Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle (THL) toimitetuista tiedoista turvakotipalveluiden tilastointia varten. Aineiston analysoinnissa käytetään frekvenssejä kuvaamaan turvakotien asiakkaiden ja väestön määrää sekä ristiintaulukointia vuosittaisen käytön tarkasteluun. Turvakotien käyttöstettä tarkastellaan suhteessa 10 000 asukkaaseen.

Tutkimuksessa käytetään tietoa niistä asiakkaista, joiden kotikunta on tiedossa (N = 20 576) (taulukko 1). Turvakotipalveluiden käyttöstäessä tarkastellaan muutoksia koskien koko Suomea vuosina 2015–2019. Tämän jakeen tutkitaan muu-

Taulukko 1. Turvakotien, perhepaikkojen, asiakkaiden, väestön ja kuntien määrät Suomessa 2015–2019

Vuosi	Turvakodit						Suomi		Turvakodit maantieteellisesti	
	Turvakotien lkm	Perhepaikkojen lkm	Asiakkaiden lkm	Asiakasmäärän kasvu verrattuna vuoteen 2015, %	Asiakkaat (kotikunta tiedossa), lkm	Asiakkaat (kotikunta ei tiedossa), lkm	Suomen väkiluku ¹	Kuntien lkm	Kuntien lkm, joissa on turvakoti	Maakuntien ² lkm, joissa on turvakoti
2015	19	114	3 055		2 831	224	5 458 325	301	18	14
2016	19	118	3 535	16	3 427	108	5 474 083	297	18	14
2017	23	143	4 333	42	4 181	152	5 483 641	295	20	16
2018	27	179	5 063	66	4 925	138	5 488 130	295	23	18
2019	28	202	5 354	75	5 212	142	5 495 408	295	24	18

1 Ei sisällä Ahvenanmaan itsehallintoaluetta (asukkaita noin 30 200)

toksia turvakotien käyttöasteessa kolmessa erilaisessa tilanteessa:

1. kaupunkiin ja maakuntaan avataan ensimmäinen turvakoti
2. kaupunkiin avataan ensimmäinen turvakoti, kun naapurikunnissa on turvakoteja
3. turvakoti muuttaa maakunnan sisällä kunnasta toiseen.

Tulokset

Turvakotien ja niissä olevien perhepaikkojen määrä kasvoi merkittävästi viiden vuoden aikana (taulukko 1). Turvakotien lisääntyminen näkyi vuositaisena käyttöasteen nousuna koko maassa (liitekuvio 2, ks. www.julkari.fi). Vuonna 2015 kaikista suomalaisista turvakotia käytti 5,6 asiakasta 10 000 asukasta kohden, ja vuonna 2019 käyttöaste oli jo 9,7.

Turvakotipalveluiden keskimääräinen käyttöaste oli koko tarkastelujakson ajan korkeampi kunnissa, joissa oli turvakoti, verrattuna kuntiin, joissa ei ollut turvakotia. Ero turvakotipalveluiden käyttöasteessa pysyi suunnilleen samanlaisena koko tarkastelujakson aikana turvakodin omaavien ja muiden kuntien välillä.

Maakuntaan ensimmäinen turvakoti

Vuosina 2017 ja 2018 avattiin uudet turvakodit kolmeen maakuntaan, joissa ei ollut turvakotia aikaisemmin. Nämä maakunnat olivat Satakunta, Etelä-Pohjanmaa ja Kanta-Häme. Kyseisissä maakunnissa oli noin 170 000–200 000 asukasta. Tur-

vakodit avattiin maakuntien asukasluvultaan suurimpiin kuntiin (Poriin maaliskuussa 2017, Seinäjoelle huhtikuussa 2018 ja Hämeenlinnaan kesäkuussa 2018).

Turvakotipalveluiden käyttöaste oli näissä maakunnissa selvästi koko maan keskiarvoa pienempi ennen turvakodin avaamista (taulukko 2). Turvakodin käyttöasteet nousivat alueilla samana vuonna, kun turvakodit avattiin. Käyttöasteet nousivat selvästi enemmän turvakotien sijaintikunnissa kuin maakuntien alueilla. Maakunnissa tapahtuva käyttöasteen nousu selittyy osittain turvakodin omaavassa kunnassa tapahtuneen käyttöasteen nousulla. Kuitenkin turvakodin käyttöaste nousi maakuntien alueilla myös silloin, kun käyttöasteessa ei huomioitu turvakodin omaavaa kuntaa.

Kahdessa kunnassa, Porissa ja Seinäjoella, on nähtävissä turvakodin käyttöasteen aleneminen vuonna 2019, vaikkakin käyttöaste oli edelleen korkeampi kuin ennen turvakodin avaamista. Käyttöasteen muutokselle ei tiedetä tarkkaa selitystä. Yksi mahdollinen selitys voi olla sattuma. Pienten tai keskikokoisten turvakotien asiakasmäärät eivät ole kovin suuria, jolloin monilapsiset perheet voivat vaikuttaa keskeisesti käyttöasteeseen.

Turvakodin avaaminen turvakodillisten kuntien naapurikuntaan

Espooseen, Suomen toiseksi suurimpaan kaupunkiin, avattiin ensimmäinen turvakoti huhtikuussa 2018. Uudellamaalla oli entuudestaan seitsemän turvakotia, joista viisi sijaitsi Espoon naapurikunnissa Helsingissä ja Vantaalla. Kaksi muuta sijait-

Taulukko 2. Turvakodin käyttöaste 10 000 asukasta kohden Satakunnassa, Etelä-Pohjanmaalla ja Kanta-Hämeessä 2015–2019

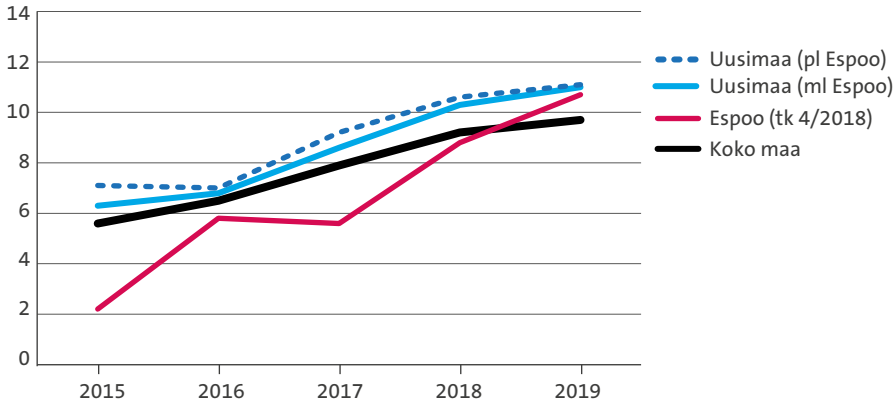
	Kokoma	Satakunta			Etelä-Pohjanmaa			Kanta-Häme		
		Pori ¹	ml Pori	pl Pori	Seinä-joki ²	ml Seinäjoki	pl Seinäjoki	Hämeen-linna ³	ml Hämeen-linna	pl Hämeen-linna
2015	5,6	0,6	0,4	0,3	0,5	1,0	1,3	3,1	1,3	0,2
2016	6,5	1,4	1,4	1,3	1,6	2,8	3,3	5,2	3,4	2,3
2017	7,9	10,0	4,7	1,4	2,1	1,7	1,5	7,0	3,6	1,4
2018	9,2	15,5	8,9	4,7	9,6	6,1	4,3	12,9	8,1	4,9
2019	9,7	9,9	7,5	5,9	6,6	7,6	8,1	14,6	8,9	5,1

1 Turvakoti avattu 3/2017

2 Turvakoti avattu 4/2018

3 Turvakoti avattu 6/2018

ml = mukaan lukien; pl = pois lukien

Kuvio 1. Turvakodin käyttöaste Espoossa ja Uudellamaalla 10 000 asukasta kohden 2015–2019.

sivat maantieteellisesti kauempana Espoosta (Raasepori, Porvoo).

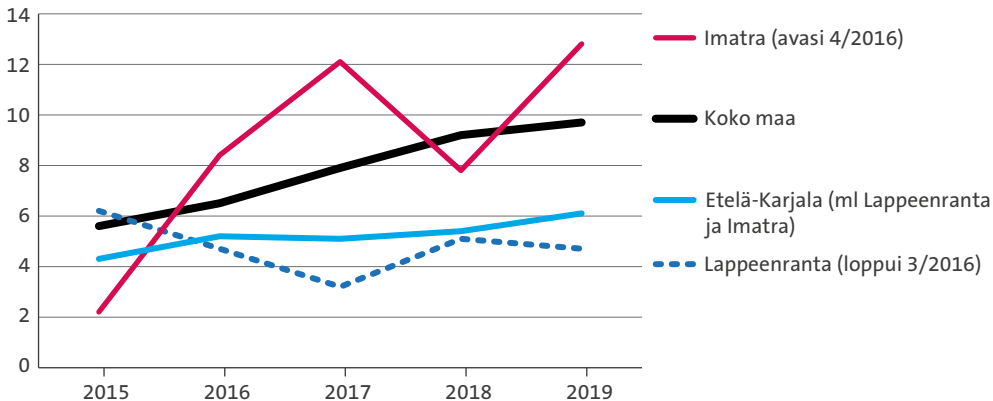
Ennen turvakodin avaamista espoolaiset käyttivät turvakotia asukaslukuun suhteutettuna vähemmän kuin käyttöaste oli keskimääräinen Uudellamaalla (kuvio 1). Turvakodin käyttöaste nousi selvästi Espoossa, kun turvakoti avattiin vuonna 2018. Uudellamaalla turvakodin käyttöaste on ollut koko tarkastelujakson aikana keskimäärin korkeampi kuin koko Suomessa.

Turvakodin muutto naapurikuntaan

Turvakoti muutti Etelä-Karjalan maakunnassa Lappeenrannasta sen vieressä sijaitsevaan pienempään naapurikuntaan Imatralla maaliskuussa

2016. Lappeenranta on asukasluvultaan maakunnan suurin kaupunki (73 000 asukasta) ja Imatra toiseksi suurin (27 000 asukasta). Imatran ja Lappeenrannan keskustojen etäisyys toisistaan on noin 40 kilometriä.

Kun turvakoti muutti Lappeenrannasta Imatralla vuonna 2016, Lappeenrannassa asuvien turvakodin käyttö väheni ja Imatralla asuvien asiakkaiden osuus vastaavasti kasvoi (kuvio 2). Vaikka yksittäisten perheiden koot voivat vaikuttaa käyttöasteeseen, on selkeästi havaittavissa, että käyttöaste nousi Imatralla ja laski Lappeenrannassa. Etelä-Karjalan maakunnassa turvakodin käyttöaste pysyi lähes samalla tasolla vuosina 2015–2019.

Kuvio 2. Turvakodin käyttöaste Lappeenrannassa, Imatralla ja Etelä-Karjalassa 10 000 asukasta kohden 2015–2019.

Yhteenveto

Tämän tutkimuksen tulosten perusteella näyttää siltä, että turvakotien määrän lisääntyminen ja niiden maantieteellinen sijoittuminen ovat yhteydessä käyttöasteessa tapahtuneisiin muutoksiin. Turvakotien määrä ja käyttöaste kasvoivat vuosina 2015–2019. Vuosittain toteutettavan rikosuhritutkimuksen mukaan lähisuhdeväkivallan esiintymisessä ei ole tapahtunut muutosta Suomessa näinä vuosina (Näsi & Koltola 2021). Voinee olettaa, että lähisuhdeväkivallan yleisyyteen liittyvät tekijät eivät ole suoraan yhteydessä turvakodin asiakasmäärän lisääntymiseen.

Turvakodin käyttöaste nousi uuden turvakodin avaamisen myötä varsinkin turvakodin sijaintikunnissa. Lisäksi käyttöaste nousi myös muualla maakunnassa. Turvakodin toiminnan loppuminen Lappeenrannassa puolestaan johti turvakodin käyttöasteen laskuun kyseisessä kunnassa, vaikka turvakoti oli saatavilla naapurikunnassa Imatralla. Turvakodin avaamista Espooseen seurasi turvakodin käyttöasteen nousu Espoossa, vaikka naapurikunnissa oli useita turvakoteja entuudestaan.

Palvelun sijaintikunta näyttäisi olevan merkittävä tekijä turvakotipalvelun käytölle. Ei tiedetä tarkkaan syitä sille, miksi naapurikunnassa olevaa turvakotia käytetään vähemmän (vrt. Espoo ja Lappeenranta). Naapurikunnassa sijaitsevaan turvakotiin on todennäköisesti pitempi etäisyys. Lisäksi palvelu voidaan kokea paikkasidonnaiseksi, eli oman kunnan alueella sijaitsevaan turvakotiin voi olla helpompi mennä kuin naapurikuntaan. On myös mahdollista, että asiakkaat ja ammattilaiset saavat paremmin tietoa oman kuntansa alueella olevista palveluista.

Turvakotien maantieteellisen saavutettavuuden paraneminen näkyi käyttöasteen nousuna sijaintikunnan lisäksi myös alueen muissa kunnissa, joissa ei ollut turvakotia. Turvakotien avaaminen maakuntaan konkreettisesti lyhentää etäisyyttä lähimpään turvakotiin. Osalla Suomessa asuvista matka lähimpään turvakotiin on pitkä (Hietamäki ym. 2020).

Tutkimuksen vahvuudet ja rajoitukset

Tutkimuksen vahvuutena on kokonaisuineen turvakotien asiakkaiden kotikunnista viiden vuoden ajalta, mikä mahdollistaa asiakasmäärien muutosten seurannan sekä vertailun turvakodilisten ja muiden kuntien ja alueiden välillä. Tutkimuksen rajoitteena on kuitenkin se, ettei turva-

kodin käyttöasteen tarkastelun osalta ole mahdollisuutta tarkastella muita asiakastietoihin liittyviä tekijöitä, jotka mahdollisesti ovat yhteydessä turvakodin käyttöasteeseen. Tällaisia tietoja ovat esimerkiksi asiakkaiden ikä, siviilisääty, lasten lukumäärä, koulutusaste, äidinkieli, väkivallan muodot ja väkivallan kesto, väkivallan tekijä, turvakotiin ohjautuminen, asiakkuuden kesto ja turvakotiasiakkuuksien määrät. Edellä mainitut asiakkaita koskevat tiedot ovat mahdollisesti käytössä tulevaisuudessa, mikäli tiedot ovat saatavilla Kantajärjestelmän kautta tutkimuskäyttöön.

Johtopäätökset

Turvakotien lisääminen ja maantieteellisen saavutettavuuden paraneminen näkyivät asiakasmäärän lisääntymisenä kauttaaltaan. Vastaavasti muissa tutkimuksissa maantieteellinen saavutettavuus on havaittu keskeiseksi tekijäksi turvakodin käytölle. Turvakodin sijainti kaukana ja huonot kulkyhteydet vaikuttavat siihen, ettei palvelua käytetä. (Robinson ym. 2020; Vinton ym. 2007, 18; Zielewski & Macomber 2007.) Turvakotipalvelut sijaitsevat useimmiten isoimmissa kaupungeissa, ja palveluja on vähemmän saatavilla maaseudulla. Näin on tutkimusten mukaan useissa muissakin maissa. (Eastman & Bunch 2007; Edwards 2015; Peek-Asa ym. 2011.)

Turvakodin maantieteellinen saavutettavuus on määritelty keskeiseksi asiaksi eurooppalaisessa Istanbulin sopimuksessa (Council of Europe, 2011) ja Suomen turvakotilaissa (Turvakotilaki, 2014). Suomessa on laajoja harvaan asuttuja alueita, joille turvakodin perustaminen voi olla taloudellisesti ja toiminnallisesti epätarkoituksenmukaista. Pienissä kunnissa sijaitsevia turvakoteja myöskin käytetään selvästi vähemmän kuin isoissa kaupungeissa (Hietamäki ym. 2020). Turvakodin käyttöasteeseen pienemmällä paikkakunnilla voi vaikuttaa paitsi turvakotien puuttuminen, myös leimautumisen pelko ja työntekijöiden tunteminen (Wright ym. 2021).

Turvakodin puuttuminen kunnasta johtaa todennäköisesti palvelun alikäyttöön. Ei kuitenkaan ole mahdollista eikä tarkoituksenmukaista, että turvakoteja sijaitsee jokaisessa kunnassa. Nämä kysymykset koskevat laajemminkin harvaan asuttujen alueiden sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja, ja ne ovat ajankohtaisia pohdittaessa palveluiden järjestämistä uusilla hyvinvointialueilla. Vaikka kaikkiin kuntiin ei voida perustaa turvakotia, voidaan kuitenkin pyrkiä muilla keinoin vaikutta-

maan siihen, että turvakoti olisi paremmin saavutettavissa myös heille, joiden kotikunnassa ei selaista sijaitse. Tällaisia keinoja ovat esimerkiksi tiedottaminen turvakodeista, niihin hakeutumisesta, maksuttomuudesta ja saatavuudesta. Turvakotien käyttöä estää myös tiedonpuute (Pietiläinen ym. 2022). Etäyhteyksin tarjottavat ja digitaalisuutta hyödyntävät sosiaali- ja terveystalvet tulevat todennäköisesti lisääntymään tulevaisuudessa.

Janet Bowstead (2015) ehdottaa tutkimuksensa perusteella, että turvakodit tulisi järjestää tarkoituksenmukaisesti koko maassa alueellisesti ja valtakunnallisesti. Hän ehdottaa myös kansallisten standardien asettamista turvakodeille ja toteaa tämän edellyttävän rahoitusjärjestelmän perustamista. Suomessa on edetty tähän suuntaan siten, että turvakotilaki, valtion rahoitus ja kansalliset turva-

kotien laatusuosituksat antavat edellytyksiä järjestää turvakoteja maantieteellisesti saavutettavasti, yhdenmukaisesti ja turvakotipalveluja kansallisesti kehittären (Ewalds ym. 2019).

Turvakoti poikkeaa monista muista sosiaalipalveluista siten, että turvakotia tarvitseva tarvitsee turvallisen paikan, johon muutetaan asumaan tilapäisesti. Fyysisesti turvallinen tila on edellytys, että muuta turvakodin palvelua, esimerkiksi psykososiaalista tukea, voidaan tarjota etäyhteyksiä hyödyntären. Yhtenä ratkaisuna harvaan asutulla alueella on etäturvakodin perustaminen, josta on saatu kokemusta Kainuun alueelta (THL 2016). Palveluiden maantieteelliseen saavutettavuuteen liittyvä tutkimus tulee olemaan myös tulevaisuudessa oleellista, kun tehdään päätöksiä palveluiden sijainnista.

KIRJALLISUUS

- Bacchus, Loraine & Ranganathan, Meghna & Watts, Charlotte & Devries, Karen (2018) Recent intimate partner violence against women and health: a systematic review and meta-analysis of cohort studies. *BMJ open* 8 (7), e019995. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2017-019995>
- Bildjuschkin, Katriina & Ewalds, Helena & Hietämäki, Johanna & Kettunen, Hanna & Koivula, Tanja & Mäkelä, Jukka & Nipuli, Suvi & October, Marta & Peltonen, Joonas & Siukola, Reetta (2020) Väkivaltakäsitteiden sanasto. Helsinki: Terveystalvet ja hyvinvoinnin laitost. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-211-6>
- Bowstead, Janet (2015) Why women's domestic violence refuges are not local services. *Critical Social Policy* 35 (3), 327–349. <https://doi.org/10.1177/0261018315588894>
- Bybee, Deborah & Sullivan, Chris (2005) Predicting re-victimization of battered women 3 years after exiting a shelter program. *American journal of community psychology* 36 (1–2), 85–96. <https://doi.org/10.1007/s10464-005-6234-5>
- Council of Europe (2014) Analytical study on the effective implementation of Recommendation Rec(2002)5 – 2014 on the protection of women against violence in Council of Europe member States. Strasbourg: Council of Europe. <https://www.coe.int/en/web/genderequality/recommendation-rec-2002-5-and-other-tools-of-the-council-of-europe-concerning-violence-against-women>
- Council of Europe (2011) Explanatory report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. Strasbourg: Council of Europe. <https://rm.coe.int/16800d383a>
- Coy, Maddy & Kelly, Liz & Foord, Jo & Bowstead, Janet (2011) Roads to nowhere? Mapping violence against women services. *Violence Against Women* 17 (3), 404–425. <https://doi.org/10.1177/1077801211398637>
- Eastman, Brenda & Bunch, Shelia (2007) Providing services to survivors of domestic violence: a comparison of rural and urban service provider perceptions. *Journal of Interpersonal Violence* 22 (4), 465–473. <https://doi.org/10.1177/0886260506296989>
- Edwards, Katie (2015) Intimate Partner Violence and the Rural-Urban-Suburban Divide: Myth or Reality? A Critical Review of the Literature. *Trauma, Violence & Abuse* 16 (3), 359–373. <https://doi.org/10.1177/1524838014557289>
- Ewalds, Helena & Karjalainen, Riina & Peltonen, Joonas (2019) Turvakotipalvelujen kansalliset laatusuosituksat. Helsinki: Terveystalvet ja hyvinvoinnin laitost. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-335-9>
- FRA – EU Agency for Fundamental Rights (2012) Violence against women: an EU-wide survey. Luxembourg: European Union Agency for Fundamental Rights. <https://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report>
- Gillespie, David & Marten, Susanne (1978) Assessing service accessibility. *Administration in Social Work* 2 (2), 183–197. https://doi.org/10.1300/J147v02n02_06

- Heiskanen, Markku (2006) Miesten naisille tekemän väkivallan kehitys ja kokonaiskuva. Teoksessa Minna Piispa & Markku Heiskanen & Juha Kääriäinen & Reino Sirén (toim.) Naisiin kohdistunut väkivalta. Helsinki: Helsingin yliopisto, Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, 19–40. <http://hdl.handle.net/10138/152455>
- Heiskanen, Markku & Ruuskanen, Elina (2011) Men's experiences of violence in Finland 2009. European Institute for Crime Prevention and Control, affiliated with the United Nations. Helsinki: HEUNI. <http://www.sakkyndig.com/psykologi/artvit/heiskanen2009.pdf>
- Hetling, Andrea & Zhang, Haiyan (2010) Domestic violence, poverty, and social services: does location matter? *Social Science Quarterly* 91 (5), 1144–1163. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6237.2010.00725.x>
- Hietamäki, Johanna & Huttunen, Marjukka & Husso, Marita (2021) Gender Differences in Witnessing and the Prevalence of Intimate Partner Violence from the Perspective of Children in Finland. *International journal of environmental research and public health* 18 (9), 4724. <https://doi.org/10.3390/ijerph18094724>
- Hietamäki, Johanna & Kaipainen, Saana & Koivula, Tanja & Nipuli, Suvi & Peltonen, Joonas (2020) Arvio turvakotien perhepaikkojen riittävästä määrästä ja kustannuksista. Työpaperi 44/2020. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-604-6>
- Hughes, Judy (2020) Women's advocates and shelter residents: describing experiences of working and living in domestic violence shelters. *Journal of interpersonal violence* 35 (15–16), 3034–3053. <https://doi.org/10.1177/0886260517707307>
- Jonker, Irene & Sijbrandij, Marit & van Luijtelaar, Maurice & Cuijpers, Pim & Wolf, Judith (2015) The effectiveness of interventions during and after residence in women's shelters: a meta-analysis. *European Journal of Public Health* 25 (1), 15–19. <https://doi.org/10.1093/eurpub/cku092>
- Kääriäinen, Juha (2006) Väkivalta ja apuun turvautuminen. Teoksessa Minna Piispa & Markku Heiskanen & Juha Kääriäinen & Reino Sirén (toim.) Naisiin kohdistunut väkivalta. Helsinki: Helsingin yliopisto, Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, 103–121. <http://hdl.handle.net/10138/152455>
- Laine, Terhi (2010) Turvakodit Suomessa. *Yhteiskuntapolitiikka* 75 (2), 194–202. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201209117708>
- Lelaurain, Solveig & Graziani, Pierluigi & Lo Monaco, Grégory (2017) Intimate partner violence and help-seeking a systematic review and social psychological tracks for future research. *European Psychologist* 22 (4), 263–281. <https://doi.org/10.1027/1016-9040/a000304>
- Logan, TK & Evans, Lucy & Stevenson, Erin & Jordan, Carol (2005) Barriers to services for rural and urban survivors of rape. *Journal of Interpersonal Violence* 20 (5), 591–616. <https://doi.org/10.1177/0886260504272899>
- Macy, Rebecca & Rizo, Cynthia & Johns, Natalie & Ermentrout, Dania (2013) Directors' opinions about domestic violence and sexual assault service strategies that help survivors. *Journal of Interpersonal Violence* 28 (5), 1040–1066. <https://doi.org/10.1177/0886260512459375>
- Miller, Elizabeth & McCaw, Brigid (2019) Intimate partner violence. *The New England journal of medicine* 380 (9), 850–857. <https://doi.org/10.1056/NEJMr1807166>
- Näsi, Matti & Koltola, Ilari (2022) Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteina 2021 – kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia. Helsinki: Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. <http://hdl.handle.net/10138/348246>
- Peek-Asa, Corinne & Wallis, Anne & Harland, Karissa & Beyer, Kristen & Dickey, Penny & Saftlas, Audrey (2011) Rural disparity in domestic violence prevalence and access to resources. *Journal of Women's Health* 20 (11), 1743–1749. <https://doi.org/10.1089/jwh.2011.2891>
- Quilgars, Deborah & Pleace, Nicholas (2010) Meeting the Needs of Households at Risk of Domestic Violence in England: The Role of Accommodation and Housing-related Support Services. London: Department for Communities and Local Government. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/6337/1778600.pdf
- Rantanen, Manu & Lehtola, Ilkka & Hyyryläinen, Torsti & Hiltunen, Mervi (2012) Palvelujen saavutettavuuden käsite ja ulottuvuudet. Teoksessa Antti Rehunen & Manu Rantanen & Ilkka Lehtola & Mervi Hiltunen (toim.) Palvelujen saavutettavuus muutoksessa. Helsinki: Helsingin yliopisto, 13–21. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/228130>
- Robinson, Sarah & Ravi, Kristen & Voth Schrag, Rachel (2021) A systematic review of barriers to formal help seeking for adult survivors of IPV in the United States, 2005–2019. *Trauma, violence & abuse* 22 (5), 1279–1295. <https://doi.org/10.1177/1524838020916254>
- Roebuck, Benjamin & McGlinchey, Diana & Hastie, Kristine & Taylor, Marissa & Roebuck, Maryann & Bhele, Simrat & Hudson, Emily & Grace Xavier, Riya (2020) Male survivors of intimate partner violence in Canada. Ottawa: Victimology Research Centre. <https://www.victimsfirst.gc.ca/res/cor/IPV-IPV/index.html>
- Siltala, Heli & Hisasue, Tomomi & Hietamäki, Johanna & Saari, Juhani Laajasalo, Taina & October, Martta & Laitinen, Hanna-Leena & Raitanen, Jani (2022) Lähisuhdeväkivallasta aiheutuva palveluiden käyttö ja kustannukset: Terveys-, sosiaali- ja oikeuspalveluissa. Helsinki: Valtioneuvosto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-385-2>
- Sirén, Reino (2015) Joutuvatko huono-osaisilla alueilla asuvat muita useammin uhkailun ja väkivallan kohteeksi? *Yhteiskuntapolitiikka* 80 (6), 601–616. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201604119429>
- THL (2016) Etäturvakotihankkeen loppuraportti. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/urn:isbn:978-952-383-385-2>

- fi/URN:ISBN:978-952-302-815-9
- Turvakotilaki 2014. Turvakotilaki 30.12.2014/1354. Laki valtion varoista maksettavasta korvauksesta turvakotipalvelun tuottajalle. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141354>
- Turvakotipalvelut 2019. Tilastoraportti 17/2020. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020060139895>
- Tierney, Kathleen (1982) The battered women movement and the creation of the wife beating problem. *Social Problems* 29 (3), 207–220. <https://doi.org/10.2307/800155>
- United Nations (2008) Committee on the elimination of discrimination against women. Concluding observations of the committee on the elimination of discrimination against women, Finland. United Nations: CEDAW. <http://www2.ohchr.org/english/bodies/cedaw/docs/co/CEDAW-C-FIN-CO-6.pdf>
- Vinton, Linda & Wilke, Dina & Griffith, Aimee & Starks, Jen & Heffner, Meredith & Mack, Jackie (2007) Florida's domestic violence needs assessment for 2006–2007. Florida: Institute for Family Violence Studies. https://www.researchgate.net/publication/242458214_FLORIDA%27S_DOMESTIC_VIOLENCE_NEEDS_ASSESSMENT
- Wang, Fahui & Luo, Wei (2005) Assessing spatial and nonspatial factors for healthcare access: towards an integrated approach to defining health professional shortage areas. *Health & place* 11 (2), 131–146. <https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2004.02.003>
- WAVE (2021) WAVE country report 2021. The situation of women's specialist support services in Europe. Vienna: Women Against Violence Europe. <https://wave-network.org/category/reports/country-reports/>
- Wright, Elizabeth & Anderson, Jocelyn & Phillips, Kathleen & Miyamoto, Sheridan (2021) Help-seeking and barriers to care in intimate partner sexual violence: A systematic review. *Trauma, violence & abuse*, 1524838021998305. Advance online publication. <https://doi.org/10.1177/1524838021998305>
- Yun, Ilhong & Swindell, Samuel & Kercher, Glen (2009) Victim Services Delivery: A Comparison of Rural and Urban Communities. *The Southwest Journal of Criminal Justice*, 6(2), 145-162. <https://silo.tips/download/victim-services-delivery-a-comparison-of-rural-and-urban-communities>
- Zielewski, Erica & Macomber, Jennifer (2007) Rural families' connections to services in an alternative response system. *Journal of Public Child Welfare* 1, 21–41. <https://doi.org/10.1080/15548730802118215>

TIIVISTELMÄ

Johanna Hietämäki & Joonas Peltonen: Alueelliset erot turvakotipalveluiden saatavuudessa

Turvakotien maantieteellinen saatavuus on keskeinen tekijä eurooppalaisessa yleissopimuksessa naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta sekä Suomen kansallisissa turvakotilaissa. Lähisuhdeväkivaltaa kokeneet ovat voineet käyttää mitä tahansa turvakotia maksutta vuodesta 2015 alkaen turvakotilain tultua voimaan Suomessa. Tavoitteena on tutkia turvakotien sijainnissa tapahtuneiden muutosten yhteyttä turvakodin käyttöasteeseen viiden vuoden aikana. Turvakodin käyttöasteessa tapahtuneita muutoksia tarkastellaan koko maassa sekä kuntien ja maakuntien alueella, joissa on tapahtunut muutos turvakodin saatavuudessa. Aineistona on tiedot turvakotien asiakkaiden (N = 20 576) ja turvakotien sijaintikunnista 2015–2019.

KIRJOITTAJAT

Hietämäki, Johanna, YTT, dos., erikoistutkija, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos / vieraileva tutkija, Itä-Suomen yliopisto ([johanna.hietamaki\[at\]thl.fi](mailto:johanna.hietamaki[at]thl.fi))

Peltonen, Joonas, YTM, yksikönpäällikkö, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ([joonas.peltonen\[at\]thl.fi](mailto:joonas.peltonen[at]thl.fi))

Tulokset osoittavat, että turvakotien käyttöaste suhteutettuna asukaslukuun kasvoi vuosittain palvelun tarjonnan lisääntymisen myötä. Turvakotien käyttöaste oli suurempaa kunnissa, joissa sijaitti turvakoti. Turvakodin käyttöaste lisääntyi vuosittain myös niissä kunnissa, joissa ei ollut turvakotia. Uuden turvakodin avaaminen lisäsi turvakodin käyttöastetta erityisesti turvakodin sijaintikunnassa. Turvakodin muuttaminen kunnasta toiseen puolestaan muutti turvakodin käyttöastetta näissä kunnissa. Turvakodin sijainnilla näyttäisi olevan selvästikin yhteys siihen, että turvakoti on sitä tarvitsevien lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden ihmisten saatavissa. Tulevaisuudessa on haasteena se, että turvakoteja on riittävästi ja ne sijaitsevat maantieteellisesti tarkoituksenmukaisesti.